

DJO Wakeham-Hartonen Maria(OM),
Huotarinen Heini(OM)

15.02.2021

Asia

E-kirje: Komission tiedonanto EU:n demokratiatoimintasuunnitelmasta

Kokous

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio antoi 3.12.2020 tiedonannon Euroopan demokratiatoimintasuunnitelmasta (European Democracy Action Plan) COM(2020) 790 final.

Komissio aikoo toteuttaa EU:n demokratiatoimintasuunnitelmaa vaiheittain ja saada sen päätökseen vuotta ennen seuraavia Euroopan parlamentin vaaleja, jotka järjestetään vuonna 2024. Vuonna 2023 komissio arvioi saavutettua edistystä ja lisätoimien tarvetta.

Suomen kanta

Yleistä

Suomi pitää komission tiedonantoa EU:n demokratiatoimintasuunnitelmasta hyvin tervetulleena ja erittäin ajankohtaisena. Suomi on osallistunut aktiivisesti toimintasuunnitelman valmistelua koskeviin keskusteluihin komission ja muiden jäsenvaltioiden kanssa, ja yhtyy siinä esitettyyn laajaan näkökulmaan demokratian vahvistamisesta, jolle toimintasuunnitelma antaa hyvät puitteet.

Suomi pitää tärkeänä sitä, että kansalaisille on annettu mahdollisuus osallistua toimintasuunnitelman valmisteluun muun muassa komission toteuttamalla julkisella kuulemisella. Avoimen ja osallistavan demokratian kehittäminen on ollut pitkään myös kansallisen demokratiapolitiikan lähtökohtana Suomessa. Hallitus on käynnistänyt vuoteen 2025 ulottuvan demokratiaohjelman toteuttamisen.

Suomi on EU-politiikassaan korostanut, että demokratia, oikeusvaltioperiaate ja perusoikeudet ovat toisiinsa sidoksissa, toisistaan riippuvaisia ja toisiaan vahvistavia. Suomi yhtyy komission näkemykseen siitä, että kaikilla kansalaisilla tulee olla oikeus ja keinoja osallistua turvallisesti EU:n demokraattiseen päätöksentekoon. Kun turvataan kaikille yhtäläiset oikeudet ja osallistumisoikeudet, voidaan rakentaa osallistavia ja kestävykyisiä yhteiskuntia, joissa kaikki saavat äänensä kuuluviin. Avoimuus ja sananvapaus ovat keskeisiä demokratian elementtejä.

Demokratiakehityksen, ihmisoikeuksien turvaamisen ja oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen lähtökohtana on vapaa kansalaisyhteiskunta. Sen toimintaedellytyksiä tulee

edistää tasa-arvoisella ja laadukkaalla koulutuksella ja mediakasvatuksella sekä vahvistamalla osallisuutta muun muassa nuorison, urheilun, taiteen ja kulttuurin sektoreilla.

Suomi näkee, että vaikuttavien demokratiaa edistävien toimien kehittäminen ja toimeenpano edellyttävät laaja-alaista yhteistyötä eri sidosryhmien ja kansalaisyhteiskunnan edustajien kanssa demokratiatoimintasuunnitelman toimeenpanossa.

Vaalien luotettavuuden suojeleminen ja demokraattisen osallistumisen edistäminen

Suomi on jo pitkään pitänyt tärkeänä, että EU tehostaa hybridiuhkien torjuntaa ja yhteiskunnan kriisinkestokykyä, ja kiinnittänyt tässä yhteydessä huomiota siihen, että epäasiallinen vaalivaikuttaminen on vakavasti otettava uhka, joka toteutuessaan aiheuttaa epäluottamusta vaalijärjestelmää ja koko demokratian toimivuutta kohtaan. On tärkeää vahvistaa kriisinkestävyyttä suojelemalla demokraattisia instituutioita lisäämällä demokratiakasvatusta, vahvistamalla kansalaisten kriittistä medialukutaitoa ja varmistamalla median moninaisuus.

On myös aiheellista kohdennetusti varautua vaalien ja niihin liittyvien kampanjoiden aikana disinformaation torjuntaan. Suomi kannattaa EU-maiden vaaliviranomaisten yhteistyön kehittämistä Euroopan vaaliyhteistyöverkoston työn pohjalta, jotta vaaliprosessien häiriönsietokykyä ja suojautumista kyberhyökkäyksiltä voidaan yhteistyöllä kehittää. Uuden yhteistyömekanismin toiminnassa tulee kuitenkin ottaa huomioon jäsenvaltioiden vaalijärjestelmien erilaisuus ja kansalliset vaalilainsäädännöt.

Suomi suhtautuu avoimesti eurooppalaisten poliittisten puolueiden rahoitusta koskevan sääntelyn uudistamiseen sääntelyn toimivuudesta annetun raportin pohjalta. Vaaleja koskevan EU-lainsäädännön osalta Suomi korostaa jatkuvuutta. Tuleviin toimintasuunnitelmassa mainittuihin lainsäädäntöehdotuksiin otetaan kantaa erikseen.

Suomi tukee myös komission yleistä tavoitetta demokraattisen ja aktiivisen osallistumisen edistämiseksi jo olemassa olevien instrumenttien kuten eurooppalaisen kansalaisaloitteen ja kuulemismenettelyiden sekä kehitettävien uusien instrumenttien pohjalta.

Suomi pitää tärkeänä puuttumista laittomaan vihapuheeseen ja korostaa, että tulokset vihapuheen torjuntaa koskeviin käytäntönsäätöihin perustuvasta työstä ovat parantuneet jatkuvasti.

Rikosoikeuden alalla keskeisintä laittoman vihapuheen torjumisessa on EU:n rasismipuitepäätöksen tehokas täytäntöönpano. Suomi suhtautuu varauksellisesti lisäharmonisointiin EU:n rikosoikeuden alalla vihapuheen ja viharikosten torjumiseksi, ja ottaa tätä koskeviin mahdollisiin ehdotuksiin kantaa tapauskohtaisesti. Suomi arvioi komission suunnitelmia tarkemmin HLBTIQ-henkilöiden tasa-arvostrategiaa koskevassa e-kirjeessä.

Suomi pitää tärkeänä, että väkivaltaista ekstremismia estetään ja terrorismia torjutaan riippumatta taustalla vaikuttavasta ideologiasta, ja että kaikki kansalliset ja kansainväliset väkivaltaisen ekstremismin ja terrorismin torjuntatoimet toteutetaan kunnioittaen perus- ja ihmisoikeuksia ja että ne ovat kansainvälisen oikeuden mukaisia.

Tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden vahvistaminen

Suomi suhtautuu varauksellisesti ehdotukseen aloitteesta prosessilainsäädännön harmonisomisesta strategisessa häirintätarkoituksessa nostettujen kanteiden (niin sanottujen SLAPP-kanteiden) torjumiseksi. Sen sijaan Suomi katsoo, että toimittajien ja kansalaisyhteiskunnan vaikuttajien etuja palvelisi esimerkiksi komission tiedonanto, jossa selostettaisiin tapahtuneita väärinkäytöksiä, kuvattaisiin malleja väärinkäytösten estämiseksi ja kannustettaisiin jäsenvaltiota tarvittaessa ryhtymään toimenpiteisiin ongelman torjumiseksi.

Suomi kannattaa tavoitetta median moninaisuuden ja moniarvoisuuden lisäämiseksi. Komission toimet näyttäisivät tukevan myös kansallisia, samoihin päämääriin tähtääviä toimia. Muun muassa uudistettu sähköisen viestinnän palvelulaki velvoittaa audiovisuaalisten sisältöpalvelujen tarjoajat ilmoittamaan tiedot omistusrakenteestaan.

Disinformaation ja ulkomaisen puuttumisen sekä vaikutusoperaatioiden torjuminen

Kyky tunnistaa disinformaatiota ja muuta informaatiovaikuttamista ja torjua näiden kielteisiä vaikutuksia on olennainen osa sekä EU:n että jäsenvaltioiden valmiuksien vahvistamista hybridiuhkien torjunnassa. Informaatiovaikuttamisen torjunnan tavoitteena on puolustaa avointa ja demokraattista yhteiskuntajärjestelmää. Siksi vahingollisen vaikuttamistoiminnan torjumiseksi tehtävien toimien on aina kunnioitettava perusvapauksia ja -oikeuksia. Suomi pitää tärkeänä myös laajaa yhteistyötä eri kumppanitahojen ja kumppanimaiden kanssa (muun muassa EJ 12/2020 vp: korkean edustajan ja komission yhteinen disinformaatiota koskeva tiedonanto).

Disinformaatio ja muu informaatiovaikuttaminen horjuttavat kansalaisten luottamusta avoimeen ja demokraattiseen yhteiskuntajärjestelmään. Verkkoalustoilla on merkittävä rooli disinformaation leviämisessä. Digitaalisia palveluja koskeva komission asetusehdotus (Digital Services Act, DSA) sisältää disinformaation ja muun informaatiovaikuttamisen torjunnan tavoitetta koskevia useita palveluntarjoajien velvollisuuksia ja toimenpiteitä, joihin valtioneuvosto ottaa kantaa asiaa koskevassa U-kirjelmässä. Lisäksi Suomi tukee komission aikomusta alustayhtiöiden disinformaation torjuntaa koskevien yhteisten käytännesääntöjen uudistamisesta ja vahvistamisesta yhteissääntelyn pohjalta. Nykyisten käytännesääntöjen noudattamisessa on havaittu ulkoisessa evaluoinnissa merkittäviä puutteita.

Suomi on johdonmukaisesti tukenut EU:n ja jäsenvaltioiden valmiuksien parantamista hybridi-vaikuttamisen ja disinformaation torjumiseksi ja suhtautuu myönteisesti aikomuksiin kehittää EU:n toimia ulkomaisen puuttumisen ja vaikutusoperaatioiden torjumiseksi. Suomi pitää tarpeellisena perusteellista neuvoston sisäistä keskustelua keinovalikoimasta vastata unioniin ja jäsenvaltioihin kohdistuvaan vihamieliseen toimintaan, mukaan lukien toimintasuunnitelmassa mainitut uudet välineet, kuten pakotteet. Olemassa oleva diplomaattinen keinovalikoima kyberuhkien alalla voi toimia tässä inspiraationa.

Suomi kannattaa Euroopan ulkosuhdehallinnon strategisten viestintätoimien vahvistamista ja EU:n tuen jatkamista kolmansille maille ulkoisiin disinformaatiouhkiin vastaamiseksi sekä tietoisuuden lisäämistä eurooppalaisista arvoista ja EU:n tuella toteutetuista hankkeista, erityisesti eurooppalaisilla naapuruus- ja laajentumisalueilla. Samoin suunnitelmat koordinaation kehittämisestä (mukaan lukien uusi protokolla disinformaation torjuntaan) ja disinformaation vastaisten hankkeiden tukemisesta eri EU-ohjelmien avulla ovat kannatettavia.

Pääasiallinen sisältö

Yleistä

EU:n demokratiatoimintasuunnitelman mukaan demokratia tarvitsee aktiivista puolustamista ja hoitoa. Toimenpiteiksi esitetään yhteiskunnan resilienssin vahvistamista sekä demokraattisten järjestelmien haavoittuvuuksien ottamista huomioon.

EU:n demokratiatoimintasuunnitelma korostaa demokratiaa, oikeusvaltiota ja perusoikeuksia perustana, jolle EU on rakennettu. Toimivan demokratian ytimessä ovat aktiiviset kansalaiset, jotka osallistuvat julkiseen päätöksentekoprosessiin. Tasapainossa olevat kansalaisoikeudet ja -vapaudet takaavat sen, että kansalaiset käyttävät harkintaansa ja tekevät valintojaan ilmapiirissä, jossa sananvapautta kunnioitetaan ja vapaa media sekä kansalaisyhteiskunta aktivoivat vapaata keskustelua ilman pelkoa pahantahtoisesta häirinnästä.

Toimintasuunnitelmassa tunnistetaan demokratian haasteiksi muun muassa pettyneet ja turhautuneet kansalaiset, nouseva ekstremismi, lisääntynyt poliittinen polarisaatio ja kansalaisten kasvava etäisyys vaaleilla valittuihin päätöksentekijöihin. Demokratiaan kohdistuvat uhat liittyvät vaalien vapauteen, toimittajien ja kansalaisyhteiskunnan vähenevään tilaan sekä väärän tiedon levittämiseen. Myös vallalla oleva covid-19-pandemia on herättänyt kysymyksiä poikkeustoimien vaikutuksista demokratiaan.

Toimintasuunnitelma sisältää kolme laajaa asiakokonaisuutta: vaalien vapaus ja oikeudenmukaisuus sekä vahva demokraattinen osallistuminen, vapaiden ja riippumattomien tiedotusvälineiden tukeminen sekä disinformaation torjunta.

Toimintasuunnitelman läpileikkaavana painotuksena on kansalaisten ja kansalaisyhteiskunnan osallisuus uhkiin vastaamisessa sekä EU:n globaali toimijuus demokratian suojelemisessa. Tarkoituksena on aktivoida EU:n instituutiot, kansalliset hallitukset ja virastot, poliittiset puolueet, media ja kansalaisyhteiskunta sekä digitaaliset alustat.

Vaalien luottavuuden suojeleminen ja demokraattisen osallistumisen edistäminen

Toimenpiteiden tavoitteena on suojella demokraattisia järjestelmiä haasteilta, joita aiheuttavat ääriliikkeiden vahvistuminen sekä äänestäjien ja poliitikkojen etääntyminen toisistaan. Demokratiassa tärkeitä ovat kansalaisvaikuttamisen mahdollisuus ja osallistavien käytäntöjen monipuolisuus.

Poliittisen mainonnan ja viestinnän avoimuus. Komissio aikoo tehdä vuonna 2021 *lainsäädäntöehdotuksen sponsoroidun poliittisen sisällön avoimuudesta*. Ehdotuksella täydennettäisiin digitaalisia palveluja koskevan säädöksen (DSA) verkkomainontaa koskevia sääntöjä, jotta asiaa koskevat säännöt saadaan käyttöön riittävän ajoissa ennen toukokuussa 2024 pidettäviä Euroopan parlamentin vaaleja. Sen kohderyhmänä ovat maksullisen sisällön tukijat sekä tuotanto- ja jakelukanavat, mukaan lukien verkkoalustat, mainostajat ja poliittiset konsulttitoimistot, ja se selventää näiden tahojen vastuualueita sekä tarjoaa oikeusvarmuutta. Sillä varmistetaan, että asiaankuuluvia perusoikeuksia ja -normeja suojataan verkossa yhtä tehokkaasti kuin verkon ulkopuolellakin.

Komissio arvioi lisäksi, tarvitaanko vaalien aikana kohdennettua lähestymistapaa. Ehdotettua lainsäädäntöä täydennetään *tukitoimilla ja ohjeilla* EU:n toimivallan rajat tällä alalla huomioiden.

Selkeämmät säännöt Euroopan tason poliittisten puolueiden rahoituksesta.

Komissio aikoo vuonna 2021 tehdä ehdotuksen *Euroopan tason poliittisten puolueiden ja Euroopan tason poliittisten säätiöiden perussäännöstä ja rahoituksesta annetun asetuksen (N:o 1141/2014) tarkistamisesta*. Tarkoituksena on puuttua EU:n ulkopuolelta tulevaan Euroopan tason poliittisten puolueiden rahoitukseen, tarkistaa tarkastusvaatimuksia, vahvistaa EU:n rahoituksen ja kansallisten kampanjoiden välisiä yhteyksiä sekä lisätä avoimuutta ja tarkastuksia. Tavoitteena on saada uudet säännöt voimaan riittävän ajoissa ennen toukokuussa 2024 pidettäviä Euroopan parlamentin vaaleja.

Komissio harkitsee myös verkkopohjaisten ohjelmistotyökalujen kehittämistä tukemaan kansalaisyhteiskunnan työtä poliittisen rahoituksen ja rahoituksen avoimuuden alalla, esimerkiksi mahdollisten petosten ja sääntöjenvastaisuuksien havaitsemiseksi ja paljastamiseksi poliittisten puolueiden julkistetuissa tilinpäätöksissä.

Tiivistetään yhteistyötä EU:ssa vapaiden ja oikeudenmukaisten vaalien

varmistamiseksi. Komissio aikoo myös ehdottaa *uuden yhteisen operatiivisen mekanismin perustamista ja muita tukitoimenpiteitä Euroopan vaaliyhteistyöverkoston työn pohjalta*, jotta voidaan edistää häiriönsietokykyisiä vaaliprosesseja ja toteuttaa muita käytännön toimenpiteitä vaali-infrastruktuurin suojelemiseksi kyberhyökkäyksiltä ja muilta uhilta. Komissio järjestää *korkean tason tapahtuman*, joka kokoaa yhteen eri viranomaisia ja jossa käsitellään vaaliprosesseihin liittyviä haasteita ja annetaan kansalaisille mahdollisuus osallistua demokraattiseen prosessiin äänestäjinä ja ehdokkaina.

EU:n tasolla toteutetaan erityisiä *toimenpiteitä vaali-infrastruktuurien suojaamiseksi kyberhyökkäyksiltä*. Tässä yhteydessä *päivitetään vaaliteknologian tietoverkkoturvallisuutta koskevaa yhteenvetoa ja järjestetään lisää käytännön harjoituksia* riskien ja valmiuden selvittämiseksi.

Komission tavoitteena on *lujittaa jäsenvaltioiden ja asianomaisten sääntelyviranomaisten välistä yhteistyötä*, joka koskee tasapuolista kohtelua ja tasapuolista näkyvyyttä tiedotusvälineissä vaalien aikana esimerkiksi *antamalla lisäohjeistusta EU:n tasolla*. Komissio aikoo myös vahvistaa tietopohjaa ja selvittää, *miten kansalaisia ja kansallisia vaaliviranomaisia voitaisiin auttaa parantamaan kykyä selviytyä vaaliprosessiin kohdistuvista uhkista*.

Vaikka jäsenvaltiot ovat perinteisesti olleet haluttomia ottamaan tietotekniikkaa yleisemmin käyttöön äänestyksessä, covid-19-pandemia ja fyysisen etäisyyden tarve ovat herättäneet uutta kiinnostusta elektronisia äänestysratkaisuja kohtaan. Komissio laatii yhdessä jäsenvaltioiden kanssa ja tiiviissä yhteistyössä Euroopan neuvoston kanssa yhteenvedon *sähköisen äänestämisen käytännöistä*.

Vaaliasioita koskevaa yhteistyötä ja tiedonvaihtoa helpotetaan EU:n verkostojen ja kumppanimaiden sekä kansainvälisten järjestöjen välillä *valmiuksien kehittämiseksi ja parhaiden käytäntöjen vaihtamiseksi vaaliuhkien torjunnassa ja korkeiden kansainvälisten standardien edistämiseksi uuden teknologian käytössä*. Komissio vahvistaa *kolmansissa maissa toimivien EU:n vaalitarkkailuvaltuuskuntien valmiuksia tarkkailla ja arvioida verkossa toteutettavia vaalikampanjoita ja noudattaa suosituksia*.

Demokraattisen osallistumisen ja aktiivisen osallistumisen edistäminen vaalien ulkopuolella. Komissio edistää yleisesti *demokraattista ja aktiivista osallistumista* muun muassa ilmastopöytäsoittimien Horisontti 2020 -ohjelman tulevien hankkeiden, eurooppalaisten kansalaisaloitteiden, Euroopan tulevaisuutta käsittelevän konferenssin ja uuden sukupolven kansalaiskeskustelujen avulla. Lisäksi komissio edistää kansalaisten osallistumista EU:n politiikkojen ja lainsäädännön muotoiluun (muun muassa Have your say -verkkosivusto). Komissio viittaa myös siihen, että sen oikeusvaltiokertomuksessa (2020) arvioidaan lainsäädäntöprosessin osallistavuutta ja kansalaisyhteiskunnan osallistumista.

Komissio *kannustaa jäsenvaltioita hyödyntämään parhaalla mahdollisella tavalla asiaankuuluvia EU:n rakenne- ja investointirahastoja kansalaisyhteiskunnan valmiuksien tukemiseksi ja vahvistamiseksi sekä kansallisella että paikallisella tasolla.* Komissio kannustaa ottamaan kansalaisyhteiskunnan organisaatioita mukaan kumppanuuteen julkishallinnon eri tasojen kanssa sekä *rakentamalla keskustelemaa demokratiainfrastruktuuria.*

Komissio varmistaa myös *tasa-arvon valtavirtaistamisen kaikilla käytännön tasoilla demokraattisen osallistumisen mahdollisuuksien edistämiseksi*, myös Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteiden mukaisesti. Aktiivisen kansalaisuuden edistäminen *nuorten* keskuudessa on tärkeä osa EU:n nuorisostrategiaa (2019-2027).

Komissio käyttää *EU:n* nuorisostrategian, kansalaiskasvatuksen, Luova Eurooppa -ohjelman ja tasa-arvostrategian alaisia EU:n varoja ja mahdollisuuksia *demokraattisen osallistumisen ja demokratiaan kohdistuvan luottamuksen edistämiseen.*

Komissio torjuu vihapuhetta ja edistää toisten mielipiteiden kunnioitusta julkisessa keskustelussa aikomalla ehdottaa vuonna 2021 aloitetta *EU:n vahvistaman rikosten luettelon laajentamiseksi koskemaan viharikoksia ja vihapuhetta*, myös verkossa esiintyvää vihapuhetta. Lisäksi komissio jatkaa *laittoman vihapuheen torjuntaa koskevien käytännesääntöjen mukaista työtä.*

Tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden vahvistaminen

Koska riippumattomat tiedotusvälineet tarjoavat kansalaisille luotettavaa tietoa, niillä on tärkeä rooli taistelussa disinformaatiota ja demokraattisen keskustelun manipulointia vastaan.

Toimittajien turvallisuus. Komissio aikoo vuonna 2021 ehdottaa *journalistien turvallisuutta koskevaa suositusta.* Sen tavoitteena on puuttua muihin turvallisuusongelmiin, kuten vuoden 2020 oikeusvaltiokertomuksessa mainittuihin ongelmiin, varmistaa Euroopan neuvoston suosituksessa esitettyjen normien täytäntöönpano jäsenvaltioissa ja kiinnittää erityistä huomiota naisjournalisteihin kohdistuviin uhkiin.

Komissio järjestää *jäsennellyn vuoropuhelun Euroopan uutismediafoorumissa* jäsenvaltioiden, sidosryhmien ja kansainvälisten organisaatioiden kanssa suosituksen valmistelua ja täytäntöönpanoa varten. Komissio korostaa jäsenvaltioiden oikeudenkäyttö-, syyttäjä- ja lainvalvontaviranomaisten mukaan ottamista journalisteihin kohdistuvien uhkien tehokkaan käsittelemisen ja rikoksentekijöiden rankaisematta jäämisen vähentämisen kannalta.

Vakaan rahoituksen turvaaminen on komission mukaan myös ratkaisevan tärkeää journalistien tukemisen varmistamisen kannalta. Esimerkiksi Media Freedom Rapid Response -pilottihankkeessa keskitytään oikeudelliseen ja käytännön apuun journalistille EU:ssa ja muualla, mukaan lukien turvallisuus- ja kyberturvallisuuskoulutus journalistille ja diplomaattinen tuki.

Strategisten häirintätarkoituksessa nostettujen kanteiden torjuminen. Strategiset häirintätarkoituksessa nostetut kanteet (SLAPP-kanteet) ovat erityinen häirinnän muoto, jota käytetään yhä enemmän journalistia ja muita yleisen edun suojaamiseen osallistuvia tahoja vastaan. Komissio perustaa *SLAPP-kanteita koskevan asiantuntijaryhmän* vuoden 2021 alussa ja aikoo esittää *aloitteen journalistien ja kansalaisyhteiskunnan suojelemiseksi SLAPP-kanteita vastaan* vuoden 2021 lopulla. Asiaan liittyviä kansainvälisiä näkökohtia tutkitaan myös Rooma II -asetuksen ja Bryssel I a -asetuksen vuoteen 2022 mennessä tehtävässä arvioinnissa.

Tiiviimpi yhteistyö ammatillisten normien kehittämiseksi ja panemiseksi täytäntöön. Läpinäkyvyys ja ammatillisten normien noudattaminen ovat olennaisen tärkeitä, jotta yleisön luottamus mediaan säilyy. Komissio tukee *kansallisten medianeuvostojen, muiden median itsesääntelyelinten, riippumattomien media-alan sääntelyviranomaisten ja journalistiverkostojen välistä yhteistyötä EU:n tasolla aloitteilla*, joilla edistetään journalistisia kumppanuuksia ja normeja.

Median moniarvoisuutta tukevat lisätoimenpiteet. *Parantaakseen tiedotusvälineiden omistussuhteita* koskevien tietojen ymmärrystä ja julkista saatavuutta komissio toteuttaa *tiedotusvälineiden omistuksen seuranta* koskevan hankkeen ja laatii *tiedotusvälineiden omistussuhteiden läpinäkyvyyttä koskevia lisäohjeita*.

Komissio kartoittaa *lisävaihtoehtoja tiedotusvälineiden moninaisuuden tukemiseen* ja edistää *yleiseen etuun liittyvien audiovisuaalisten mediapalvelujen asemaa koskevaa eurooppalaista lähestymistapaa*. Komissio rohkaisee *yhteiseen lähestymistapaan* tässä asiassa media- ja audiovisuaalialan toimintasuunnitelmassa esitetyn mukaisesti.

Disinformaation ja ulkomaisen puuttumisen sekä vaikutusoperaatioiden torjuminen

Demokratiatoimintasuunnitelmassa määritellään ilmiöitä, joihin viitataan yleisesti ”vääränä tietona”. Niitä ovat virheellinen informaatio, disinformaatio, vaikutusoperaatio ja ulkopuolinen sekaantuminen tietoa alueella. Näihin ilmiöihin ja toimijan mukaan, niiden kanaviin ja vaikutuksiin tarvitaan erilaisia poliittisia ratkaisuja perusoikeuksien ja demokraattisten vaatimusten mukaisesti.

Komission esittämien toimien tavoitteena on estää *haitallisen sisällön manipuloivaa vahvistamista lisäämällä läpinäkyvyyttä*, vähentää *manipulointitekniikkoja* ja vähentää *taloudellisia kannustimia disinformaation levittämiseen* sekä hyödyntää *ehkäisevää vaikutusta määräämällä maksuja toimijoille*, jotka osallistuvat vaikutusoperaatioihin ja ulkomaiseen puuttumiseen. EU tukee journalistien, kansalaisjärjestöjen ja tutkijoiden tärkeää työtä terveen ja monipuolisen tietoa alueen säilyttämiseksi erityisesti faktantarkistuksen suhteen.

EU:n ja jäsenvaltioiden valmiuksien parantaminen disinformaation torjumiseksi. EU on vakaasti parantanut valmiuksiaan paljastaa ulkomaisten toimijoiden informaatiovaikuttamista. Komissio aikoo kehittää *EU:n välineitä ulkomaisen puuttumisen ja vaikutusoperaatioiden torjumiseksi*, mukaan lukien uudet välineet, joiden

avulla voidaan asettaa sanktioita informaatiovaikuttamista harjoittaville tahoille, sekä vahvistaa Euroopan ulkosuhdehallinnon strategisia viestintätoimia.

Komissio ottaa käyttöön *uuden protokollan, jolla vahvistetaan nykyisiä yhteistyörakenteita disinformaation torjumiseksi sekä EU:ssa että kansainvälisesti*. Tarkoituksena on kehittää *yhteiset puitteet ja menetelmät järjestelmällisten todisteiden keräämiseksi* ulkomaisesta puuttumisesta ja käydä jäsenneiltyä vuoropuhelua kansalaisyhteiskunnan, yksityisen teollisuuden toimijoiden ja muiden olennaisten sidosryhmien kanssa uhkatilanteen arvioimiseksi säännöllisesti.

EU jatkaa tukea, jolla parannetaan häiriönsietokykyä kolmansissa maissa, varustetaan yhteiskuntia ja demokraattisia hallituksia siten, että ne pystyvät reagoimaan ulkoisiin disinformaatiouhkiin, ja lisätään tietoisuutta eurooppalaisista arvoista ja EU:n tuella toteutetuista hankkeista, erityisesti eurooppalaisilla naapuruus- ja laajentumisalueilla. Komissio lisää tukea kansallisten viranomaisen, riippumattomien tiedotusvälineiden ja kansalaisyhteiskunnan valmiuksien vahvistamiseen kolmansissa maissa disinformaation ja ulkomaisten vaikutusoperaatioiden tunnistamiseksi ja niihin reagoimiseksi.

Enemmän velvoitteita ja vastuuta verkkofoorumeille. Komission näkemyksen mukaan disinformaation tehokkaampaan torjuntaan tarvitaan määrätietoisempi lähestymistapa, joka perustuu selkeisiin sitoumuksiin ja johon sisältyvät asianmukaiset valvontamekanismit. Tiedonannossa viitataan digitaalisia palveluita koskevaan säädösehdotukseen, jolla perustetaan yhteissäätelyllinen mekanismi toimenpiteille, jotka sisällytettäisiin muutettuihin ja vahvistettuihin disinformaatiota koskeviin käytäntesääntöihin. Komissio julkaisee *ohjeistusta disinformaatiota koskevien käytäntesääntöjen tehostamiseksi* (kevät 2021) ja kutsuu käytäntesääntöjen *allekirjoittajat ja asiaan liittyvät sidosryhmät koolle ohjeen mukaisesti tehostamaan käytäntesääntöjä*. Lisäksi perustetaan *pysyvä kehys* käytäntesääntöjen seurantaan.

Kansalaisten auttaminen tekemään tietoon perustuvia päätöksiä. Jokaisella on rooli disinformaation ja virheellisten tietojen torjunnassa. Komissio *tukee uusia innovatiivisia hankkeita disinformaation torjumiseksi erilaisten EU-ohjelmien avulla*, erityisesti osallistamalla kansalaisjärjestöjä ja korkea-asteen oppilaitoksia sekä journalisteja. Komissio *lisää tukea ja rahoitusta* aiempaa monipuolisemmille aloitteille, myös kansalaisjärjestöjen aloitteille (esimerkiksi ehdotetun Oikeudet ja arvot -ohjelman kautta kaudella 2021–2027), *medialukutaidon edistämiseksi ja kansalaisten auttamiseksi tunnistamaan disinformaatiota* EU:ssa ja muualla.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Demokratiatoimintasuunnitelma ei ole oikeudellisesti sitova.

SEU 2 artiklan mukaan EU:n perustana olevat arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vähemmistöihin kuuluvien oikeudet mukaan luettuina.

Demokratian periaatteista, mukaan lukien kansalaisten ja kansalaisyhteiskunnan osallistaminen, määrätään SEU II osastossa (9–12 artikla).

Käsittely Euroopan parlamentissa

Kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta (LIBE).

Kansallinen valmistelu

Suomen kannat on valmisteltu yhteistyössä oikeusministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, ulkoministeriön ja valtioneuvoston kanslian kanssa.

Asiaa on käsitelty 22.1.-25.1.2021 kirjallisessa menettelyssä EU-asioiden komitean alaisessa oikeudelliset kysymykset -jaostossa (jaosto 35), jossa myös Ahvenanmaan maakunta on edustettuna. Lisäksi oikeusministeriö on pyytänyt Ahvenanmaan maakuntahallituksen näkemyksiä demokratiatoimintasuunnitelmasta 8.12.2020.

Eduskuntakäsittely

Demokratiatoimintasuunnitelman valmistelua koskevaa selvitystä E 105/2020 vp on käsitelty 25.9.2020 (perustuslakivaliokunta) ja 4.12.2020 (suuri valiokunta/ulkoasiainvaliokunta). Valiokunta käsitteli asiaa osana EU-neuvoston valmistelua (eurooppaministerien epävirallinen videokokous 8.12.2020 asialista).

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Demokratiatoimintasuunnitelmaa koskeva tiedonanto ei vaikuta kansalliseen lainsäädäntöön.

Taloudelliset vaikutukset

Demokratiatoimintasuunnitelmalla on myönteisiä vaikutuksia demokratian toimivuuteen ja edistämiseen.

Toimintasuunnitelmalla ei ole suoria taloudellisia vaikutuksia.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Demokratiatoimintasuunnitelman valmistelua käsiteltiin valtioneuvoston selvityksessä E 105/2020 vp.

Komission ja EU:n ulkopolitiikan korkean edustajan disinformaation torjumista koskevassa yhteisessä tiedonannossa (JOIN/2020/8, 10.6.2020) korostetaan muun muassa sananvapauden ja moniarvoisen demokraattisen keskustelun roolia sekä kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien merkitystä disinformaation torjunnassa. Tiedonantoa on käsitelty selvityksissä E 39/2020 vp ja EJ 12/2020 vp.

Suomen kannat digitaalisia palveluja koskevaan asetusehdotukseen tullaan esittämään siitä laadittavassa U-kirjelmässä. Eduskuntaa on aiemmin informoitu komission tulevasta lainsäädäntöehdotuksesta (DSA) E-kirjeellä (E 94/2020 vp).

Selvityksessä E 84/2018 vp käsiteltiin Junckerin komission aloitteita vapaiden ja oikeudenmukaisten vaalien järjestämiseksi. Komissio julkaisi 19.6.2020 raportin (COM(2020) 252 final) ja työasiakirjan (SWD(2020) 113 final) vuoden 2019 europarlamenttivaaleista. Vaaliraportissa käsiteltiin äänestysaktiivisuuden ja muiden perinteisempien teemojen lisäksi varautumista vaalihäirintään.

Eurooppalaisia vaaleja ja Euroopan tason poliittisia puolueita koskevia säädösehdotuksia on viimeksi käsitelty tunnuksilla U 94/2018 vp, U 60/2017 vp ja U 4/2016 vp. Aihepiiriä on käsitelty myös E-kirjeissä E 96/2017 vp ja EJ 22/2018 vp.

Eurooppalaista kansalaisaloitetta on käsitelty eduskunnassa viimeksi tunnuksilla U 57/2017 vp, UJ 26/2018 vp, E 60/2020 vp ja U 21/2020 vp.

Avoimuutta koskevia toimia on käsitelty osana neuvoston toimintatapojen kehittämistä selvityksessä E 127/2018 vp. EU:n avoimuusrekisterin uudistamista on käsitelty tunnuksilla E 21/2017 vp ja EJ 27/2020 vp.

Euroopan tulevaisuuskonferenssista on annettu selvitys E 3/2020 vp.

Suomen kantoja liittyen Euroopan komission tiedonantoon laittomasta verkkosisällöstä ("Laitonta verkkosisältöä vastaan. Lisää vastuuta verkkoalustoille.") on käsitelty tunnuksella E 99/2017 vp.

Oikeusvaltioperiaatetta on käsitelty selvityksissä E 66/2013 vp jatkokirjeineen, E 16/2019 vp, E 17/2019 vp jatkokirjeineen, E 7/2018 vp jatkokirjeineen, E 80/2018 vp ja U 40/2018 vp jatkokirjeineen.

Asiakirjat

COM(2020) 790 final.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Oikeusministeriö

Maria Wakeham-Hartonen, maria.wakeham-hartonen@oikeusministeriö, puhelin 02951 50416

Heini Huotarinen, heini.huotarinen@oikeusministeriö, puhelin 02951 50127

Maarit Leppänen, maarit.leppanen@oikeusministeriö, puhelin 0295 150 276

Sina Uotila, sina.uotila@oikeusministeriö, puhelin 0295 150 536

Liikenne- ja viestintäministeriö

Kreetta Simola, sähköposti: kreetta.simola@lvm.fi, puhelin 0295 342 609

Päivi-Maria Virta, sähköposti: paivi-maria.virta@lvm.fi, puhelin 0295 342 185

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Laura Mäkelä, sähköposti: laura.makela@minedu.fi, puhelin 0295 330 222

Henrik Ruso, sähköposti: henrik.ruso@minedu.fi; puhelin 0295 330 161

Ulkoministeriö

Anna Hakala, sähköposti: anna.hakala@formin.fi

Valtioneuvoston kanslia

Jaana Jokelainen, jaana.jokelainen@vnk.fi, puhelin, 0295 160 329

Päivi Pietarinen, paivi.pietarinen@vnk.fi, puhelin 0295 160 354

EUTORI-tunnus

EU/2020/1725

Liitteet

Viite

Asiasanat
Hoitaa

Tiedoksi
